

Utsikt over Eidsvatnet mot øst. Foto: K. Bevanger.

OBJEKT NR. 136

**HØYLANDSVASSDRAGET
(BJØRA m. v.)**

Fylke: Nord-Trøndelag
 Kommuner: Høylandet, Overhalla, Grong,
 Nærøy, Namskogan, Fosnes
 Nedbørfelt: 554 km²
 Skoggrense: 300—600 m o. h. Areal under
 denne: 60 %
 Middelvannføring: 25 m³/s
 Laveste/høyeste punkt: 5—820 m o. h.
 Marin grense: 150—160 m o. h.
 Kraftpotensial: 68 GWh
 Naturgeografiske regioner: 34a, 36a, 39b

Vassdragsbeskrivelse

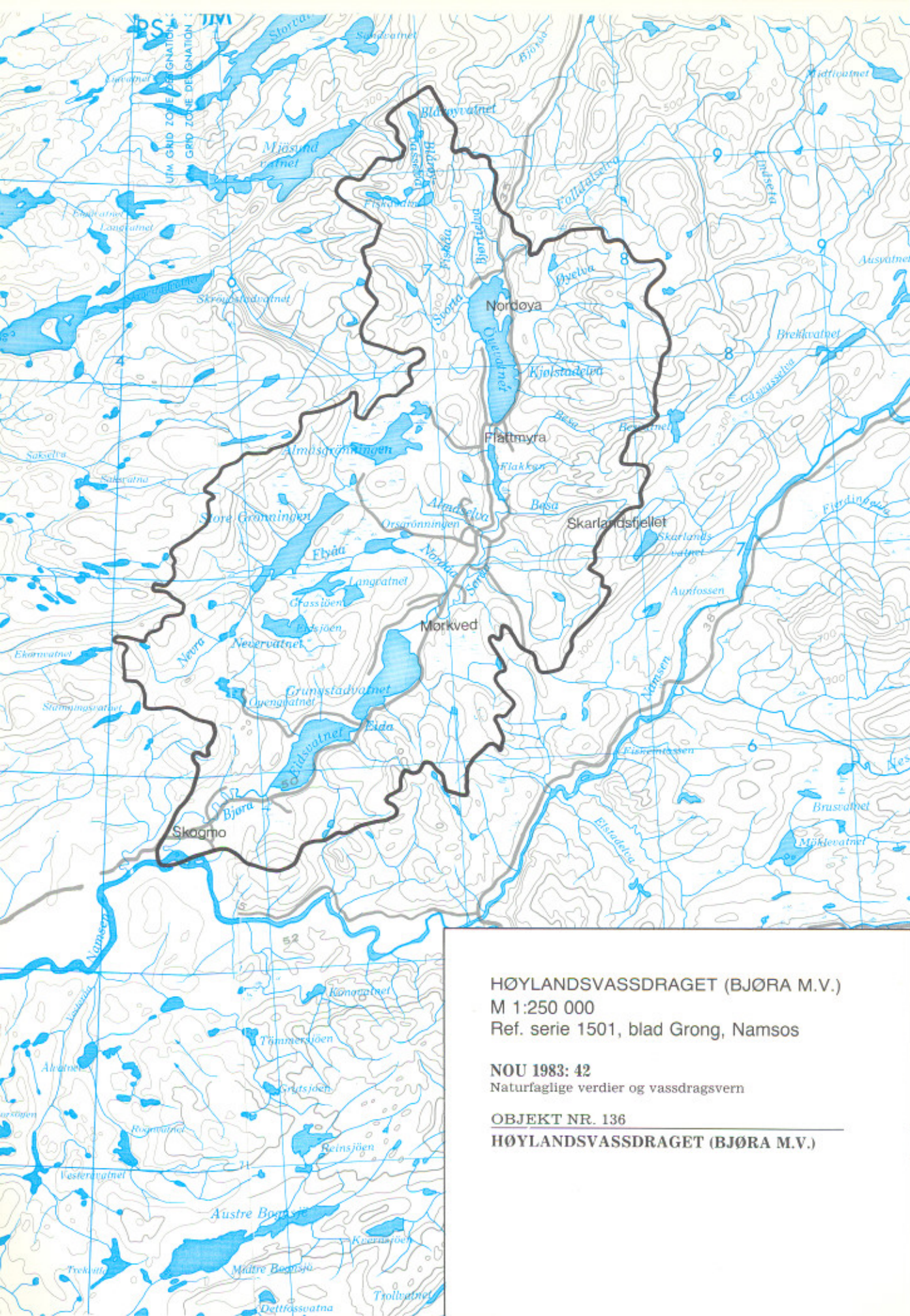
Høylandsvassdraget er sidevassdrag til Namsen fra nord med samløp ved Skogmo. Det har utspring nord for Blårøyvatnet og elvestrekningen herfra til samløpet er ca. 55 km. Vassdraget kan karakteriseres som et lavlandsvassdrag. Den brede, flate hoveddalen går via slake dalsider i vest over i et høyere-liggende område, Grønningenområdet, med store, slake bakkemyrer i en mosaikk med barskogteiger. Det alpine terrenget i de vestlige og østlige delene av nedbørfeltet er imid-

lertid atskillig mer oppdelt og vanskelig tilgjengelig.

Fra Blårøyvatnet renner Blårøyvasselva ut, som etter ca. 2 km munner ut i Fiskåvatnet (260 m o. h.). Herfra renner Fiskåa som etter ca. 5 km munner ut i den nordvestre enden av Øyvatnet. Det vesentlige av fallet skjer på strekningen Blårøyvatnet til det øverste av de tre store vatna langs hovedvassdraget, Øyvatnet. Vatnet har tilløp fra flere elver: Svorta fra vest som kommer inn like ved Fiskåa, Bjørlielva helt i nord og Øyeelva og Kjøstadelva som kommer inn fra øst. En liten elvestubb (ca. 1 km) skiller Øyvatnet og Flakkan. Elva får på denne strekningen tilløp fra Besa som kommer fra øst. Flakkan går i likhet med Øyvatnet i nord-sør retning og er naturlig delt i to bassenger, øvre og nedre Flakkan.

Elvestrekningen mellom Flakkan og det andre store vatnet langs hovedvassdraget, Grungstadvatnet, kalles Søråa. Elva flyter for det meste rolig i store slynger gjennom et jordbrukspreget område. Den får tilløp fra en rekke elver og bekker, størst er Besa og Brynna fra øst og Almåselva og Nordåa fra vest.

En liten elvestubb, Eida, skiller Grungstadvatnet fra Eidsvatnet. Vatnet er grunnere enn de øvrige to store vatna i hovedvassdraget (største dyp er 18 m).

HØYLANDSVASSDRAGET (BJØRA M.V.)
M 1:250 000
Ref. serie 1501, blad Grong, Namsos

NOU 1983: 42
Naturfaglige verdier og vassdragsvern

OBJEKT NR. 136
HØYLANDSVASSDRAGET (BJØRA M.V.)

Eidsvatnet har utløp i sørvest i Bjøra, som slynger seg gjennom et område med store løsavsetninger. Bjøra er for det meste svært stilleflytende og går enkelte steder relativt dyp, særlig på de første kilometrene fra Eidsvatnet.

Hovedtyngden av vannsystemet på vestsida av nedbørfeltet drenerer via Nordåa ut i hovedvassdraget, Søråa, ca. 3 km nordøst for Grungstadvatnet. Sidevassdraget har sitt utspring i Nevras nedbørfelt i sørvest. Nevra snor seg nordøstover, gjennom et myrlendt terreng og er omgitt av til dels tett blandings-skog. Elva går for det meste stille og dyp, særlig på den siste kilometeren før utløpet i Nevrvatnet. Elvestrekningen ned til det største vatnet i dette sidevassdraget, Storgørningen, er ca. 2 km. Terrenget er bratt på begge sider av elva. Største målte dyp i Storgørningen er større enn 120 m. Storgørningen har utløp i Flyåa i øst som går ca. 3 km i østlig retning før den munner ut i Orsgrørningen.

Berggrunnen består overveiende av gneisbergarter. Lengst i nord finnes kambrosiluriske sedimentbergarter med granitter like østenfor.

I tiden like etter at innlandsisen smeltet bort, var det fjordforbindelse mellom Høylandet og Foldfjorden. Løsavsetningene i dalbunnen består av sortert materiale, overveiende marine avsetninger. Hoveddalens østside er også rik på breelvavsetninger, i motsetning til vestsiden. Vest for Skavlandsfjellet ligger spesielt store breelvdeltaer fra avsmeltingsperioden.

Området har grovt sett et suboseanisk klima med årsnedbør på 1201 mm og nedbørmaksimum i oktober. Årsmiddeltemperaturen er 3,5° C.

Vegetasjonen i vassdraget preges i store trekk av granskog med mye fukthet i de vestlige deler. Fjellområdene er stort sett fattige.

Langs hovedvassdraget og i tilknytning til de store vatna, finnes det meste av bosetningen på ca. 1000 personer, med relativt store dyrkede arealer (ca. 32 800 daa). Riksvei 17 følger langs hovedelva. Vassdraget er resipient for avløpsvann og for jordbruksområder. Skogbruket har også gamle tradisjoner i Høylandet, noe det meste av den produktive granskogen bærer preg av. Granskog og blandingskog finnes på de fleste utviklings-trinn.

Geofag

Størstedelen av nedbørfeltet tilhører et kaledonisk påvirket grunnfjellsområde med granittiske bergarter. I nordøst opptrer kambrosiluriske bergarter, hovedsakelig glimmer-

skifer. Bergartsgrensene går nær nord-sør. Grensa mellom de nevnte enhetene går like øst for vatna i vassdraget. Øyvvatnet ligger i sedimentære bergarter og området består av glimmerskifer.

Løsavleiringene i dalbunnen er dominert av sortert materiale, for det meste marine avsetninger. I tida like etter at innlandsisen smeltet bort, var det fjordforbindelse mellom Namdal og Foldfjorden over Høylandet til Kongsmoen.

I Yngre Dryas (11 000—10 000 år før nå) dekket innlandsisen hele området. Isbevegelsen gikk mot nordvest. I Preboreal tid (10 000—9 000 år før nå) ble det lagt opp et isranddelta mens breranda lå mellom Grungstadvatnet og Eidsvatnet. Avsetningen går tvers over dalen og er i dag gjennomskåret av elva Eida. Fra denne 20—30 m høye avsetningen i dalen kan isfrontens beliggenhet spores videre på begge sider som tydelige endemorener som stiger nokså bratt opp fra Eidsmorenen. En mindre israndavsetning finnes ved sørenden av Øyvvatnet. Østsida av dalen er rik på breelvavsetninger i motsetning til vestsida. Dette henger sammen med istidsdreneringen. Innlandsisen hellet mot vest og iselvene møtte havet på østsida av dalføret. Her ligger store deltaer, særlig vest for Skarlandsfjellet, hvor marin grense er målt til 153 m o. h.

Karakteristisk for vassdraget er korte elvestrekninger mellom store vatn. Sideelvene fra vest drenerer skogs- og fjellområder med store vatn. Elvene fra øst er kortere og er steilere enn de fra vest. I dette området er det ingen tjern av noen størrelse. Mot samløpet med hovedelva nede i lavlandet meanderer stedvis sideelvene.

Hovedelva går under marin grense fra feltets grense i nord til samløpet med Namsen. I områder hvor elva eroderer i løsavsetningene, menadrer løpet. Nedenfor Eidsvatnet er disse godt utviklet. Elveløpet er her stedvis forbygd. Men en finner også fast fjell og grovt materiale i hovedelva.

Leirområdene er ravinert og stadig utsatt for ras. Bekkenes arbeid illustrerer klart prosessene i leirterreng og dette området er egnet for erosjonsstudier.

Spesielt interessante kvartærgeologiske områder er Grungsvatnet—Eidsvatnet og de store delta vest for Skarlandsfjellet. Elvenes løp i løsavsetningene er godt egnet for studier av transport og erosjon. Nedbørfeltet har verdi for undervisning og forskning.

Botanikk

Vassdraget karakteriseres i første rekke av vidstrakte granskoger, og fjellpartiene strek-

ker seg ikke høyere opp enn i lavalpin sone. Vegetasjonen har i varierende grad et vestlig preg.

Granskogen er for det aller meste fattig, men blåbærtypen avløses av en lågurttypen noen steder. Ellers er skogen generelt fuktig, og blåbærgranskogen går mange steder over i blåbærfuktgranskog. Bjørkeskog er sjelden, og vanligvis danner gran skoggrensa. I Rossåsen finnes en svært frodig høgstaudebjørkeskog. Oreskog finnes i deler av dalbunnen, og almeskog finnes i enkelte sør- og vestvendte ller.

Myrvegetasjonen er generelt fattig og dekker små arealer. Under Rossåsen finnes et parti med ekstremrikmyr, bl. a. med brunskjene, en vegetasjonstype som er ytterst sjelden i denne delen av Trøndelag.

Fjellområdene er stort sett fattige. Vegetasjonen er kystpreget med mye fukthei på vestsida, noe mer innlandspreget med grep-lyng-rabbesivhei på østsida. I øst finnes også fragmenter av reinrosehei enkelte steder.

Vannvegetasjonen i området er svært variert. Dette gjelder særlig i dalbunnen og i de vestlige deler av feltet. Det mest spesielle vatnet i så måte er nedre Flakkan, hvor vass-slirekne danner flytebladsonen, et fenomen som ikke er observert andre steder i Midt-Norge. Øytjønnen, en del av Øyvatnet, peker seg også ut med svært frodig og artsrik vegetasjon.

Hogst og jordbruk er de viktigste faktorene som påvirker den naturlige vegetasjonen. Vatna i dalbunnen er noe eutrofiert som følge av tilsig fra dyrka mark. Kulturpåvirkningen må likevel betegnes som moderat.

Høylandsvassdraget er dårlig undersøkt floristisk, og vi har derfor ikke grunnlag for å sammenligne det med de øvrige 10-års vernede vassdragene. Det er imidlertid klart at vassdraget inneholder mange vegetasjonstyper, og floraen blir dermed variert, bl. a. med en rekke arter som er sjeldne i Namdalen. Interessante innslag i høgstaudesamfunn er den nordlige underarten av stornesle, fjellminneblom og hvitblomstret tyrihjel. Myrplantene brunskjene og fjellmarihand er også regionalt sjeldne innslag. I fjellfloraen inngår reinrose og bergstarr. Fjellvannsfloraen er artsrik, men vass-slirekne er den eneste sjeldne arten.

Vatna i dalbunnen, særlig Øyvatnet og nedre Flakkan, er av stor botanisk interesse, ekstremrikmyr og høgstaudeskog i Rossåsen likeså. I ei bekkeløft opp mot Skavlandsfjellet finnes en sjelden blanding av næringskrevende, subalpine og varmekjære arter.

Selv ut fra den korte befaring som er foretatt, ser det ut som Høylandsvassdraget inne-

holder et stort utvalg av Namdalens vegetasjonstyper og plantearter. Vassdraget synes å egne seg godt som typevassdrag.

Fugleliv

Fuglearter knyttet til skog, myr og vatn dominerer i Høylandsvassdraget, og det meste av nedbørfeltet er relativt produktivt i biologisk sammenheng. Fuglelivet i myr- og skogsområdene synes ikke å skille seg vesentlig fra det i andre nord-trønderske vassdrag. Typisk er store bakkemyrer og blandingsskog av gran og bjørk, samt mangel på større sammenhengende arealer med fjellbjørkeskog. Fuglelivet i disse områdene synes hverken spesielt rikt på arter eller individer.

De ornitologiske verdiene i vassdraget er knyttet til det sentrale elveløpet. Den funksjonelle betydning er knyttet til trekk, hekking og delvis overvintring. Det er vanskelig å framheve enkeltlokaliteter i forbindelse med trekket, men Eidsvatnet, Flakkan og nordenden av Øyvatnet synes særlig viktige. Våtmarksområdet ved Nordøya er trolig den viktigste ornitologiske enkeltlokalitet i hele vassdraget. Av andre viktige områder kan nevnes Bjørlielvas innløp i Øyvatnet, Flåttmyra, Mørkvedlonet og mindre kroksjøer langs de nedre deler av Bjøra.

Selv om våtmarkslokalitetene er de dominerende og mest iøynefallende fuglebiotoper, finnes andre naturtyper og naturelementer av stor verdi. Dette gjelder f. eks. løvskogsområder, særlig med gråor og bjørk, i vannsystemets nærområder. Det må også understrekes at områdene øst i vassdraget ikke er undersøkt, og det er heller ikke foretatt registreringer i alpinområdene.

Bergkløfter og bergvegger i deler av feltet har hekkplasser for enkelte klippehekkende rovfuglarter.

Det er i alt observert 99 arter i vassdraget, for øvrig et meget usikkert tall. Under befaringene ble 85 arter observert, hvorav så å si alle antas å hekke i området. Det må understrekes at enkelte grupper er underrepresentert, f. eks. spurvefugl. Registreringer i utpreget terrestriske miljø vil utvilsomt øke artsantallet betydelig.

De undersøkte skog- og våtmarksområdene i Høylandsvassdraget har ornitologiske verdier typisk for regionen. Vassdraget har imidlertid en rekke spesielle og sjeldne elementer i form av arter og naturtyper. Blant de ornitologiske egenverdier må særlig mangfold og funksjon framheves. Likeledes er de ornitologiske brukerinteressene i forbindelse med forskning av vesentlig betydning. Objektets verdi som verneobjekt er derfor betydelig.

Ferskvannsbibliologi

Høylandsvassdraget har et stort utvalg av sjøer og vatn, som i størrelse varierer fra det 9,7 km² store Øyvatnet (63 m o. h.) og nedover. Tre av dem ligger nede i hoveddalen, og det nederste, Eidsvatnet på 6,2 km², bare 6 m over havnivå. De øvrige vatna ligger spredt opp til ca. 300 m o. h. Disse vatna har rik vegetasjon i store, grunne bukter. Særlig velutviklede og varierte vegetasjonssoner har den 0,8 km² store og grunne Flakkan (63 m o. h.).

Materiale er innsamlet fra 12 vatn og tjern og 8 elvestasjoner. Dekningen, særlig av elvene, er dårlig i forhold til de øvrige vassdragene. Innsatsen er rettet mot hovedløpet og vatna i vestfeltet. En del hydrografiske data er framskaffet av NIVA, da vassdraget er med i det nasjonale overvåkningsprogram.

Vannkvaliteten beskrives generelt av ledningsevne 20—35, kalsiuminnhold 1,1—1,5 mg/l og pH 6,0—6,9. Generelt representerer lokalitetene i de vestre deler de laveste verdiene. En liten sidegren fra øst, Soråa, hadde mer kalkrikt vann og ledningsevne 70. Kloridinnholdet varierte mellom 4—7 mg/l. Klorid vaskes nok både ut av marine avsetninger og tilføres fra kysten. Siktedyp i Eidsvatnet og Grungstadvatnet har vært nede i 2,0 m og fargen er brunlig, så tilførselene av humus kan være store.

Det ble registrert 12 arter planktonkreps. Av disse er *Diaphanosoma brachyurum*, *Mesocyclops leuckartii* og *Daphnia longiremis* sjeldne i landsdelen. Tettheten av planktonkreps var 30 000—130 000 individer pr. m² i august.

Av småkreps ble det i alt registrert 31 arter av vannlopper og 12 av hoppekreps. Dette er det største utvalg som ble påvist i Midt-Norge. Også en del av de strandlevende artene er sjeldne: *Alona exigua*, *Anchistropus emarginatus* og *Monopilus dispar*. Flakkan var spesielt artsrik og her fant en også *Lathonura rectirostris* som tidligere bare er nevnt i norsk litteratur fra 1890 uten at funnstedet er angitt.

Mengdene av dyr på bløtbunn var alminnelige til svært små og utvalget ordinært.

Strandsonens fauna var variert med i alt 17 dyregrupper. Sammensetningen var noe spesiell idet vannmidd dominerte, så fulgte døgnfluer og fjærmygg. Tettheten varierte fra ganske stor, 70—130 dyr pr. prøve, i de lavestliggende vatna til 10—30 dyr pr. prøve i vatn i vestfeltet. De siste har nesten bare løsmasser og myr i vannkanten.

Elvefaunaen var også sterkt representert med 16 grupper. Steinfluer og døgnfluer dominerte. Alle elvene hadde bra tettheter, 170—220 dyr pr. prøve.

Døgnfluefaunaen var mangfoldig med 24 arter. Utvalget av steinfluer var med 14 arter ordinært.

Vannkvaliteten i Høylandsvassdraget er relativt ensartet og typisk for lavereliggende skogsvassdrag i Trøndelag. Utvalget av ferskvannsdyr er høyt for Midt-Norge og innbefatter en rekke sjeldne arter for landsdelen. Mengdene av dyr er lave til middels for Midt-Norge. Vassdraget er resipient for avløpsvann fra en relativt stor befolkning og fra jordbruksaktiviteter, men virkningen vurderes å være relativt liten. Vassdraget ansees å ha verdi som referansevassdrag og ganske stor verdi som typevassdrag for de nordlige skogsområder i Trøndelag. Vassdraget ligger sentralt til og har verdi som undervisningsområde.

Litteratur

- Bevanger, K. 1982. Ornitologiske observasjoner i Høylandsvassdraget, Nord-Trøndelag. *K. norske Vidensk. Selsk. Mus., Rapport Zool. Ser. 1982—1*, 57 s.
- Flakstad, N. og Sollid, J. L. 1983. Høylandsvassdraget s. 101—106 i Sollid, J. L. (red.) Geomorfologiske og kvartærgeologiske registreringer med vurdering av verneverdier i 15 tiårsvernede vassdrag i Nord- og Midt-Norge. *Kontaktutv. vassdragsreg., Univ. Oslo, Rapp. 55*, 200 s. + 14 plansjer.
- Nøst, T. 1982. Ferskvannsbibliologiske og hydrografiske undersøkelser i Høylandsvassdraget 1981. *K. norske Vidensk. Selsk. Mus., Rapport Zool. Ser. 1982—2*, 59 s. + vedlegg.